

SARADNJA MEDRESE I PORODICE UČENIKA*

(ISKUSTVO BEHRAM-BEGOVE
MEDRESE)

Dr. Sead SELJUBAC

Sažetak

Poznato je da svaka škola, pa time i medresa, svojim godišnjim programom rada predviđa saradnju sa roditeljima, ali se u praksi, u najviše slučajeva, to svodi na povremenu komunikaciju iniciranu od strane direktora ili profesora. Najčešće se od roditelja traži da podrže određene aktivnosti koje je škola već osmislila (projekti ili akcije), a za sada je gotovo nezamislivo da u medresama roditelji učestvuju u planiranju i kreiranju sadržaja važnih za odgojno-obrazovni rad ili da budu djelimično uključeni u njihovu realizaciju. Zakonski date mogućnosti, kao što je Savjet/Vijeće roditelja, često se vrlo formalno primjenjuju. U medresama je ovo nova realnost koja još nije našla svoje pravo mjesto i ulogu. Stoga je neophodno, u ovom trenutku, maksimalno razvijati relaciju medresa-roditelji baziranu na otvorenosti i iskrenosti, povjerenju i uvažavanju, kao stalnu komunikaciju u dva smjera. Ovo bi trebala biti inicijativa medrese i ona bi morala sa maksimalnim nivoom ozbiljnosti i odgovornosti, sa svim svojim raspoloživim kapacitetima, težiti ka ostvarenju ciljeva te komunikacije.

Svjesni opće situacije u školama, rukovodstvo Behram-begove medrese i njeni profesori, oni u nastavi i oni u odgoju, nastojali su ovaj segment svog rada unaprijediti. Ovaj rad nudi neka iskustva te vrste.

Ključne riječi: škola, učenik, porodica, profesor, odgajatelj, saradnja

* Izlaganje na seminaru "Pomoć u radu s porodicama". Organizatori: Vjersko-prosvjetna služba Rijaseta Islamske zajednice u BiH (VPS) u saradnji sa Centrom za napredne studije (CNS) i Centrom za lično i profesionalno usavršavanje (CLPU). Subota, 12. decembra 2009. godine. Mjesto održavanja: CLPU.

Uvod

Medresa je škola koja, po svojoj tradiciji, prima učenike iz različitih socijalnih, kulturnih i geografskih sredina¹, iz porodica koje se razlikuju po mnogim specifičnostima. Sve to ima snažan utjecaj na strukturu učenika jedne školske godine, ako govorimo o četiri generacije po vertikali, ili strukturu jedne generacije ako je obuhvatimo po horizontali.

Složenosti procesa odgoja i obrazovanja učenika medrese uveliko doprinosi i internatski tip škole. U slučaju Behram-begove medrese boravak u internatu je obavezan za sve učenike i učenice.

Za uspjeh u radu sa učenicima, u njihovom odgajanju i obrazovanju, u njihovoj socijalizaciji i razvoju ličnosti, podjednaku ulogu imaju i medresa i porodica učenika. Ta dva subjekta nisu sami po sebi, automatski, ni saradnici ni protivnici u procesu. Od toga šta oni postanu svojom voljom i aktivnošću ovisi kvalitet rezultata.

Uspješno odvijanje procesa uslovljeno je brojnim faktorima među kojima važno mjesto zauzimaju: opće društveni faktori, te porodične specifičnosti, a onda i pojedinačne osobine roditelja, profesora kao i samih učenika. Odatle je moguće postaviti čitav niz pitanja koja se tiču odnosa medrese kao institucije i njenih profesora, s jedne, i porodice kao stalne sredine iz koje učenik dolazi, s druge strane. Takva pitanja su, na primjer:

Postoji li uopće saradnja između profesora i učenikovih roditelja preko one uobičajene putem informacija ili roditeljskih sastanaka? Ako postoji kakava je? Kako je razumiju i prilaze joj profesori, a kako roditelji? Koliko su na nju motivisani jedni, a koliko drugi? Jesu li to dva subjekta koji su samo naizgled dva, a trebali bi biti jedan? Jesu li za saradnju profesori dovoljno obučeni, a roditelji spremni? Koji su oblici postojeće saradnje draži profesorima, a koji roditeljima? Koliko ta saradnja ili njeno odsustvo utječu na konačni rezultat obrazovanja i odgoja naše djece u medresama? Ova i slična pitanja su općepoznata u praksi, a o njima se najčešće raspravlja i u literaturi.

Uzevši u obzir sve navedeno, pitanje saradnje medrese sa porodicama učenika je izuzetno važna tema koja zavrjeđuje da joj se posveti, osim ovog seminara, mnogo više pažnje u budućem radu naših medresa. Ovaj rad će ponuditi i nekoliko sugestija u tom pogledu. Bazira se na iskustvu Behram-begove medrese.

Okvirna praksa

Poznato je da svaka škola, pa time i medresa, svojim godišnjim programom rada predviđa saradnju sa roditeljima, ali se u praksi, u najviše slučajeva, to svodi na povremenu komunikaciju iniciranu od strane direktora ili profesora. Najčešće se od roditelja traži da podrže određene aktivnosti koje je škola već osmislila (projekti ili akcije), a za sada je gotovo nezamislivo da u medresama roditelji učestvuju u planiranju i kreiranju sadržaja važnih za odgojno-obrazovni rad ili da budu djelimično uključeni u njihovu realizaciju. Zakonski date mogućnosti, kao što je Savjet/Vijeće roditelja, često se vrlo formalno primjenjuju. U medresama je ovo nova realnost koja još nije našla svoje pravo mjesto i ulogu. Stoga je neophodno, u ovom trenutku, maksimalno razvijati relaciju medresa-roditelji, baziranu na otvorenosti i iskrenosti, povjerenju i uvažavanju, kao stalnu komunikaciju u dva smjera. Ovo bi trebala biti inicijativa medrese i ona bi morala sa maksimalnim nivoom ozbiljnosti i odgovornosti, sa svim svojim raspoloživim kapacitetima, težiti ka ostvarenju ciljeva te komunikacije.

Svjesni opće situacije u školama, rukovodstvo Behram-begove medrese i njeni profesori, oni u nastavi i oni u odgoju, nastojali su ovaj segment svog rada unaprijediti. Saradnja sa porodicom se u ovoj Medresi odvijala kroz nekoliko formi. To su:

1. Ranije forme:

a) Roditeljski sastanci. Dva puta godišnje se održava zajednički sastanak sa svim roditeljima na jednom mjestu. Tada se analizira stanje u nastavi i internatskom smještaju učenika, kao i tekuća problematika vezana za rad Medrese. Roditeljski sastanci po odjeljenjima se planiraju četiri puta godišnje. Tada se analizira stanje u učenju i vladanju učenika konkretnog odjeljenja.

Vrlo često se zakazani roditeljski sastanci koriste za zajednički razgovor rukovodstva Medrese sa svim roditeljima o aktivnostima Škole uopće, njenim budućim razvojnim planovima, perspektivama, bitnim segmentima i mogućnostima doprinosa roditelja poboljšanju rada Medrese.

b) Redovne informacije koje roditelji dobijaju od razrednika i od odjeljenjskih odgajatelja, u svako vrijeme.

2. Nova forma:

c) Posjete porodicama. U okviru svog godišnjeg programa, kao i posebnog programa ramazanskih aktivnosti razrednici, odgajatelji, ali i drugi profesori, planiraju posjetu porodicama svih učenika Medrese. Tada se napravi uvid u njihovo porodično stanje, socijalnu problematiku, i ukupno stanje porodice.

Ovi oblici kontakata pomažu u unapređivanju klime u Medresi; obezbjeđuju pomoć i podršku porodice; unapređuju znanja roditelja o Medresi; povezuju porodice sa ostalima u Medresi u cilju pružanja pomoći profesorima u radu sa njihovom djecom; prepoznaju se zajednički interesi i odgovornosti kada je riječ o djeci; itd.

¹ Vjersko-prosvjetna služba Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je napravila zanimljivu analizu geografske zastupljenosti kandidata primljenih u naše medrese u školsku 2009/2010. godinu.

Navedeni vidovi su samo okvir. Saradnja se u konkretnim razinama odvija kroz brojne podvidove. Osvrt o tome ćemo podijeliti u 3 cjeline:

1. Pozitivna iskustva
2. Negativna iskustva
3. Potrebni koraci

1. POZITIVNA ISKUSTVA

1.1. Otvaranje komunikacije – pismo pomoći za roditelje

Riječ je o Pismu koje se upućuje na adrese svih novoprimitljenih učenika Medrese, nakon položenog prijemnog ispita, odnosno okončane procedure prijema. Pismo započinje ovako:

Poštovani roditelji, esselamu alejkum!

Želimo vam čestitati što je vaše dijete postalo učenicom Behram-begove medrese, uz dovu Allahu, dž.š., da što uspješnije privede kraju svoje školovanje u ovoj odgojno-obrazovnoj instituciji. Za postizanje dobrih rezultata u odgoju i obrazovanju potrebna je dobra saradnja sa roditeljima, te vas ovom prilikom pozivamo da date svoj puni doprinos...

U nastavku se ukazuje na značaj i ciljeve Medrese, na mogućnosti i prednosti, na očekivanja... Nude se konkretne informacije i preporuke iz kojih roditelj može da upozna veliki broj pravila i principa na kojima se bazira rad Medrese i život u njoj. Nude se i informacije o potrebama učenika koje u cjelosti zavise upravo od roditelja. One se vrše u toku raspusta i tehničke su prirode. S druge strane, blago uvode i roditelje i učenika u buduću atmosferu u kojoj će učenik provesti naredne četiri godine. Osim toga, ostvaruje se veza između roditelja i konkretnih osoba (razrednika i odgajatelja) kojima oni povjeravaju svoje dijete na brigu za dug period, za početak pisanim putem. Ta veza ukazuje na spremnost da se dugoročno saraduje.

U jednom dijelu pisma stoji:

Neka od prava i dužnosti vas kao roditelja su:

- *da djetetu obezbijedite, u skladu sa mogućnostima, finansijska sredstva za školovanje: participaciju troškova internata, udžbenike i sve drugo potrebno za uspješno praćenje nastave i izvršavanje postavljenih zadataka;*
- *da podstičete dijete da bude uredno i organizovano;*
- *da školu i školske obaveze djeteta smatrate prioritetom u toku školske godine;*
- *da djetetu pružite podršku i ohrabrite ga u njegovom obrazovanju i nastojanjima;*
- *da se redovno informišete o uspjehu djeteta u učenju i vladanju, a najmanje jedanput mjesečno;*
- *da se odazovete pozivu u školu ili na roditeljski sastanak;*
- *da kontaktirate odgajatelja ili razrednika u slučaju potrebe ili problema;*
- *da obezbijedite da dijete ima ovjerenu zdravstvenu knjižicu...*

Pismo se završava ovako:

Molimo vas za saradnju i redovnu komunikaciju zbog dobrobiti vašeg djeteta. Roditelji mogu zatražiti sastanak sa razrednikom ili odgajateljem u svakom trenutku u toku školske godine. Vrijeme za svaki sastanak treba unaprijed dogovoriti sa razrednikom/odgajateljem. Isto tako, kada za to postoji potreba, razrednik/odgajatelj mogu pozvati roditelje na sastanak u Medresu.

Sa zahvalnošću ćemo primiti i razmotriti sve vaše sugestije, zapažanja i prijedloge. Na taj način ćete neposredno učestvovati u sveukupnom poboljšanju rada u našoj Školi i podizanju kvaliteta odgoja i obrazovanja vašeg djeteta!

Za sve ostale informacije, koje nisu sadržane u ovom pismu, molimo vas da nam se obratite.

Nadamo se našoj uspješnoj saradnji u procesu odgoja i obrazovanja vašeg djeteta.

Esselamu alejkum.

	Na kraju pisma, koje potpisuju razrednik i odgajatelj, nude se njihovi kontakt telefoni i e-mail adrese, kao i brojevi telefona Medrese...
--	--

Ova vrsta „otvaranja komunikacije“ je, prema našem iskustvu, izuzetno korisna i plodonosna. Ona je prvi praktični korak za saradnju.

Pismo sličnog sadržaja, ali sa dodatnim preporukama, se šalje porodici na kraju školske godine. Iz njega izdvajamo slijedeće:

„Poštovani roditelji i dragi učenici, esselamu alejkum!

Završena je još jedna školska godina, tokom koje smo zajedno radili, te se zajedno i radujemo, kako našem zajedničkom uspjehu tako i zasluženom odmoru. Na nama je da predstojeći ljetni raspust na najbolji način iskoristimo. U slijedećem razredu očekuju nas novi zadaci i novi izazovi. Upućujemo vam nekoliko prijedloga, uputa i lijepih želja.

Evo nekoliko uputa:

- *Nastojte da u svim situacijama čuvate lik učenika Medrese,*
- *Ljetni raspust provedite korisno. Dobro se odmorite ali se i pripremajte za novu školsku godinu. Sačinite okvirni program šta biste sve trebali učiniti tokom ljeta.*
- *Družite se svakodnevno sa Kur'anom.*
- *Potražite i pročitajte bar nekoliko korisnih knjiga, a posebno onih koje su vam potrebne za školsku lekturu.*
- *Ako pođete negdje na odmor, ponesite sa sobom neku lijepu knjigu.*
- *Svakodnevno, bar po desetak minuta, ponavljajte usvojena gradiva iz matematike i stranih jezika.*
- *Kad kupujete školske sveske, za bilo koji nastavni predmet, ili za druge potrebe, vodite računa da na njihovim koricama nema nepristojnih natpisa ili ilustracija...*

Drugo pismo, kao i prvo ukazuje na spremnost da se komunikacija održava, sa onim roditeljima koji se savjesno brinu o svojoj djeci, ali i sa onima koji pokazuju začuđujuću nezainteresovanost i ravnodušnost.

1.2. Posjeta porodicama svih učenika

Kao naredni korak u ostvarenju komunikacije sa porodicom učenika i uključivanju roditelja u proces saradnje su kućne posjete. One se, u pravilu, prave u periodu između slanja *Pisma roditeljima* i (u ovo vrijeme) kraja ramazanske prakse učenika. U kućne posjete odlaze prvenstveno razrednici i odgajatelji, a često i drugi profesori koji se nađu na području u kojem živi učenik, a u okviru svojih ramazanskih aktivnosti.

Cilj ovih posjeta jeste da razrednik/odgajatelj uvidi kakvi odnosi vladaju u porodici, kako se ukućani ophode jedni prema drugima, uvažavaju li se međusobno ili ne, jesu li spremni saslušati jedni druge i uvažiti, dogovaraju li se...

Tom prilikom profesor može da više i neposrednije sazna o učenikovim navikama, ranijim načinom reagovanja na različite situacije, o problemima s kojima ne može sam da se izbori, itd. To se postiže tako što pri prvoj posjeti razrednik/odgajatelj nudi roditelju svojevrsni *Upitnik* kojim se nastoji u prvi mah doći do što preciznijih korisnih podataka o učeniku i njegovoj porodici. Upitnik počinje ovako:

Molim vas da svojim iskrenim odgovorima pomognete u odgoju i obrazovanju vašeg djeteta u Behram-begovoj medresi u Tuzli, te pomognete u osiguravanju njegovog uspjeha u učenju i vladanju.

Nema tačnih i netačnih odgovora.

Podaci o vašoj porodici iz ovog upitnika neće biti dostupni nikome osim razredniku i odgajatelju koji su ih dužni sačuvati kao tajnu i upotrebljavati samo u odgojno-obrazovne svrhe u Medresi.

Upitnikom se saznaju:

- Opći podaci o djetetu (*prezime, ime, adresa, telefon...*)
- Podaci o članovima njegove porodice (*prezime, ime, školska sprema, zanimanje, radno mjesto, srodstvo...*)
- Socijalno-ekonomski status porodice (*živi oba roditelja ili ne; bračno stanje; dijete živi sa; uvjeti stanovanja, zaposlenje; primanja...*)
- Dodatni podaci o djetetu (*odnos prema namazu, postu, džamiji, učenju Kur'ana; sklonosti prema sportu, umjetnosti...; ostvareni uspjesi; zdravstveno stanje, specifične osobine: stidljivost, tvrdoglavost, komunikativnost...; smetnje pri učenju; navike pri učenju;*)
- Pitanja koja govore o komunikaciji roditelja sa djetetom i očekivanjima roditelja...

Prikupljeni podaci i saznanja iz te, kao i budućih posjeta porodici učenika, evidentiraju se u poseban dosje nazvan *Karton posjeta*.

Jedan od razrednika (prof. Emina Hatunić) svjedoči:

„Sam ulazak u roditeljski dom učenika je važan utoliko što jedan minut boravka u njihovoj kući može zamijeniti godine upoznavanja i razgovaranja – možemo sa učenikom razgovarati mnogo i često, pa opet ne saznati pola podataka koje dobijemo već pri ulasku u kuću. Tu, prije svega, mislim na podatke o materijalnoj situaciji porodice, ali i veoma važne podatke o samoj porodici – njenim članovima, gdje su, šta su, kakvi su odnosi između članova porodice, u kakvom je okrilju rastao i sazrijevao naš učenik. Tokom obilaska učenika saznamo i o povijesti porodice.

Jedna moja učenica ostvarila je prosječan uspjeh na kraju školske godine, što je, kako sam mislila, daleko ispod njenih sposobnosti. No, nju škola i ne zanima puno – ona je tipična djevojka, sa djevojačkim temama, na licu je uvijek neki smiješak, i odaje dojam površnosti. Prilikom obilaska, vidjeli smo gdje živi – jedno pomalo zabačeno mjesto, donekle i nepristupačno. Iznenadile su me materijalne (ne)prilike u kojima sam zatekla porodicu, jer se o njoj ne stiče takav dojam, u školi ona ima sve, kao i druge. Roditelji su dosta stariji od roditelja ostalih učenika, otac je nezaposlen, a saznamo i tragični događaj – prva granata koja je pala na to mjesto usmrtila je njihovog dvanaestogodišnjeg sina. Moja učenica se rodila godinu dana nakon tog događaja, ali raste sa ozbiljnim i zabrinutim roditeljima, sa prilično strogim

ocem koji umije djelovati čak i prijeteće. Izgledalo mi je kao da se ta zategnutost reflektuje na njenoj opuštenosti u pitanjima škole.“

Drugi slučaj (kazuje profesor-odgajatelj Imamović Asmir):

“Učenik D. M. živi sa majkom, otac je preselio. U razgovoru sa njegovom majkom otkrili smo da je on ustvari usvojen. Adopcija je potpuna tako da su mu izvadili novi rodni list. On uopšte ne zna za svoje biološke roditelje jer su njegovi novi roditelji tako zahtijevali u UKC Tuzla, gdje je rođen, kako se ne bi saznalo gdje je dijete otišlo. Ovu informaciju sigurno ne bismo saznali da nismo otišli u kućnu posjetu učeniku.”

Evo još nekih konkretnih rezultata ovih aktivnosti.

Primjer 1.

Učenica prvog razreda, H. trenutno ima problem sa učenjem, ali i ponašanjem. Kritičan joj je odnos prema ostalim učenicima, kao i prema sebi samoj. Tragajući za razlozima takvog stanja, a na osnovu ranije prikupljenih podataka, potom dodatnih razgovora sa učenicom, saznaje se da:

Učenica H. je dijete čiji su roditelji razvedeni. Ona je živjela sa ocem, potom sa djedom, pa ponovo sa ocem, a na kraju dolazi u Medresu na inicijativu rođaka koji na sebe preuzimaju plaćanje njenih troškova boravka u internatu. Otac je zanemaruje, majka se udaljila od nje u prvoj godini njenog života i nemaju nikakav kontakt.

Poznavanje situacije ove učenice pomaže da se razumije njeno stanje i pokušaju pronaći putevi za prevazilaženje krize. Ti pokušaji nisu uvijek uspješni, ali su kao aktivnost i iskustvo vrlo važni i vrijedni.

Posjete porodicama učenika, iz navedenog primjera se vidi, mogu biti i prevencija neuspjeha u učenju i vladanju. Ta prevencija uveliko ovisi o spremnosti članova porodice da se uključe u analizu problema i njihovo saniranje. Za ovo je potrebno postići njihovu volju. To je kod jednog dijela roditelja veliki problem. Istraživanja pokazuju da preko 80 % učenika koji su uspješno završili srednju školu potvrđuje da su njihovi roditelji budno pratili njihovo napredovanje tokom procesa školovanja. Mi znamo da se, na našu veliku žalost, značajan broj roditelja samo dva puta pojavi u Medresi – kada ga upisuje u školu, i kada, nakon mature, dolazi po njega. U gorem slučaju, učenici nezainteresovanih roditelja nerijetko odlaze nezavršene medrese.

U pozitivnom slučaju, kada su roditelji, a i profesori, spremni na saradnju, onda kada iskrсну problemi, ne bude teško:

- a) utvrditi osnovne karakteristike problema,
- b) utvrditi osnovne uzroke problema,
- c) razmotriti različite mogućnosti rješavanja utvrđenih problema i
- d) razmotriti mogućnosti otklanjanja uzroka problema.

Saradnja medrese i porodice u ovoj oblasti se u pravilu obavlja individualno sa roditeljima/starateljima učenika, mada se neki zajednički problemi učenika u učenju i usvajanju znanja mogu, iako je ovo rijedak slučaj, razmatrati i sa grupom roditelja. Ukoliko medresa ima pedagoga, on u cijelom procesu nužno biva uključen.

Primjer 2.

Uvid u porodično stanje učenika daje mogućnost da se među učenicima, ali i među roditeljima razviju aktivnosti pomoći različitih vrsta. Posebno je važno da učenici učestvuju u aktivnostima koje doprinose dobrobiti drugih, za šta Medresa pruža mnoge mogućnosti (pomoć slabijim učenicima u učenju, podrška novopridošlim učenicima, prikupljanje dobrovoljnog priloga za siromašne, itd). Realizacija ovih aktivnosti zahtijeva organizovanu i kontinuiranu saradnju Medrese i porodice, što podrazumijeva inicijativu Medrese uz podršku roditelja, uključujući aktivno učešće roditelja, profesora i ostalog osoblja Medrese, kao i samih učenika.

Pri sličnim aktivnostima su, na primjer, u prethodne dvije školske godine, iz novčanog *Fonda* kojeg pune sami učenici svakog mjeseca, uz pomoć svojih roditelja, izdvojena sredstva za različite humanitarne intervencije. Izdvajamo:

- Matursko odijelo jednog siromašnog i zdravstveno kritičnog učenika (R.N.);
- Posjetu prihvatnom centru Duje, kada su podijeljeni paketi odjeće i kupljeno voće. U posjeti Centru bila su tri profesora (H.A., T.E., K.S.), sa šesnaest učenika i učenica, iz svakog odjeljenja po jedan učenik. Posjetili su roditelje učenika D.I. i I.S. koji su smješteni u tom prihvatnom centru;
- Pripremu humanitarnog paketa, koji je, povodom Kurban-bajrama, odvezen majci učenika B.I. (iz Sela mira);
- Uplatu internata (jedan mjesec) za učenicu D.S., kojoj je kasnije pronađena stipendija.
- Kupovinu lijekova učeniku Č.A.;
- Jednokratnu pomoć učenici C.K., koja je teškog imovnog stanja.

Kao prilog aktivnostima ove vrste jedan od odgajatelja (Imamović Asmir) iznosi slučaj:

“Učenik K. H. U istoj kući žive dva brata sa porodicama, njegov otac i amidža na jednom spratu, a na drugom spratu živi im majka. Njegov otac nije stalno zaposlen nego kao građevinar sezonski radi u Hrvatskoj. Svojim znanjem i trudom počeo se isticati među učenicima, tako da je prvi dobio ocjene iz svih predmeta. Uglavnom su to odlične ocjene. Učenici su pričali o njemu svojim roditeljima. Jedan od njih je i A. M. Tetka njegove majke, koja nema svoga evlada, obećala je da će za K.H. plaćati participaciju za internat, a druga njena rodica, koja ima svoj butik, obećala je da će za svako godišnje doba K.H. odijevati u svome butiku. Majka učenika A. pozvala je K.H., koji svaki drugi vikend ide kući, da dođe kod njih, a ona će prati njegovu odjeću i kada krene u Medresu od nje će dobiti džeparac.

Kontaktirao sam njegovu majku i pitao da li ona ima šta protiv toga, a ona je, sva iznenađena, kazala da nema. Kada su je nazvali iz Medrese prvo je pomislila da je K. H. napravio neki problem. Učenik je također lijepo prihvatio sve ovo, samo je kazao da nema potrebe da ide kod A. za vikend, jer u Medresi može da uči, i kaže da mu roditelji daju dovoljno džeparca, te da ni to ne potroši. Učenici su mi kazali kako on dobije 6 maraka džeparca i da ni to ne potroši.”

Navedeni primjer nam ukazuje na činjenicu da su roditelji naših učenika angažovani na različitim poslovima, a to može ponekad biti izvor velike pomoći u radu Medrese i profesora. U navedenom primjeru radi se o još jednoj važnoj činjenici, a to je – smanjuje se jaz između učenikovog privatnog života (u kući) i javnog (u medresi).

Nisu materijalne i finansijske vrste pomoći jedini resurs koji posjeduju roditelji. Ankete su pokazale da je veliki broj njih angažovan u obrazovanju, pa i sami imaju bogata iskustva koja mogu ponuditi kao upotrebljiva.

Primjer 3.

Podaci prikupljeni pri kućnim posjetama i na druge načine omogućuju razrednicima/odgajateljima da identifikuju određenu grupu učenika kojima je zajedničko agresivno ponašanje i da s njima rade na građenju takozvane nenasilne komunikacije. Prema iskustvu Behram-begov medrese ovo se može sretno realizovati kroz radionice „Alternativa nasilju ili nenasilna komunikacija“. Takve radionice kod učenika razvijaju osjećanja odgovornosti, moralne norme i vrijednosti, sposobnost prepoznavanja emocionalnih stanja drugih osoba, sposobnost stavljanja na mesto drugoga, razvijaju duh analitičnosti i inicijativnosti, itd.

Primjer 4.

S jednim brojem roditelja, sa kojima je ostvarena dodatna vrsta komunikacije, a imaju mogućnost da finansijski pomognu rad Medrese, postignuta je visoka razina uspjeha. Neki od njih su se svrstali u rang vakifa visoke kategorije (utemeljitelj, prilog preko 50.000 KM).

Primjer 5.

Svaka vrsta poklonjene pažnje roditeljima pojačava njihovo interesovanje za rad Medrese i njihove djece u njoj. Zanimljiva i korisna forma jeste pripremanje „Programa za majke“. Učenice se uistinu potrudile da svojim majkama prirede ugodne trenutke u prostoru koji im je „drugi dom“.

Primjer 6.

Učenici za koje se utvrdi da su skloni razvijanju sportskih vještina, u saradnji sa roditeljima, dobijaju mogućnost da započnu ili nastave svoje aktivnosti u konkretnim sportskim klubovima (plivanje, karate, nogomet...). Njihov sportski angažman se nastoji uskladiti sa dnevnim rasporedom aktivnosti u Medresi.

Malo statistike

U prethodne dvije godine posjete roditeljima učenika i saradnja s porodicama je intenzivirana. U 2008. godini obavljeno je 185, a u 2009. 273 kućne posjete. Nekim porodicama je posjeta napravljena i po dva puta (njih 74). Od ukupno 468 učenika, koliko ih je ove školske godine u Behram-begovoj medresi, njih 84 još nisu posjećeni, što se očekuje do kraja godine.

Posjete se obavljaju vlastitim prevoznim sredstvima. Troškove goriva nadoknađuje Medresa. Najviše posjeta se obavi u toku ramazanskih aktivnosti, kada su angažovani svi profesori.

2. NEGATIVNA ISKUSTVA

U komunikaciji sa porodicama učenika nije uvijek sve dobro. Postoje brojni problemi izazvani različitim faktorima. Ovo nije specifičnost medrese. To su općepoznati problemi o kojima se raspravlja na seminarima o ovoj tematici i u literaturi koja se njom bavi. Navest ćemo neke od njih:

1.3. Nesretna komunikacija

- Ponekad se novi razrednik/odgajatelj ne snalazi najbolje u komunikaciji uopće, pa mu je i samom potrebna pomoć mentora,
- Dogodi se da profesor ne uvaži dovoljno vaspitnu ulogu roditelja i specifičnost nekih situacija;
- Bude u nekim slučajevima neusaglašenosti i prevelikih razlika u očekivanjima između profesora i roditelja;
- Uzrok neuspjele komunikacije zna biti i stihijsko komuniciranje sa roditeljima, odnosno odsustvo jasno definisanog plana saradnje;
- Nekada je to negativan stav roditelja prema saradnji sa Medresom, negativan stav profesora prema saradnji sa porodicom, svakodnevne obaveze roditelja, preopterećenost profesora i različiti oblici predrasuda.

Uspješnost saradnje porodice i Medrese zavisi, dakle, od kvaliteta komunikacije profesora i roditelja, pa je, stoga, neophodna kontinuirana edukacija i profesora i roditelja u oblasti vještina uspješne komunikacije i timskog rada. Za to treba iznaći adekvatne oblike. Sretni oblik su redovni seminari u saradnji sa resornim ministarstvom, preko pedagoških zavoda, na kojima profesori imaju priliku učiti o novim izazovima u odgojno-obrazovnoj praksi u svijetu, aktuelnim analizama i rezultatima istraživanja.

1.4. Neuvažavanje razlika među roditeljima

Pri odabiru načina komunikacije između razrednika/odgajatelja i roditelja neophodno je uvažiti razlike između:

- Roditelja sa sela i onih iz grada;
- Kompletne porodice i one koja je redukovana na usamljenu majku, najčešće nemoćnu da održi disciplinu i kontrolu;
- Porodice koju nisu ratna događanja direktno ugrozila i one koja je pretrpjela brojne vidove strahota, a traume su vidljive;
- Porodice koja ima članove sa ozbiljnim zdravstvenim problemima i one koja ih nema;
- Porodice koja živi u kolektivnom centru, povratničke porodice, porodice u izbjeglištvu i one koja nije stavljena na takvu kušnju;
- Porodice koja živi na rubu egzistencije i one koja je finansijski stabilna; i sl.

1.5. Specifičnosti

Neki specifični problemi pri saradnji porodice i Medrese, kako iskustva govore, pojave se kada:

- Roditelj nije imao volju da dijete bude učenikom Medrese pa svaki oblik komunikacije izbjegava;
- Dijete je suviše vezano za nekog od roditelja ili oba, a prethodno se nikada od njih nije odvajalo, pa krizu proživljaju i porodica i dijete;
- Roditelji, zbog nekog svojevrsnog stida, prešućuju zdravstvene probleme djeteta, a oni se odražavaju na njegov život i rad u Medresi (raniji psihički problemi, tjelesne deformacije /grudni koš/, epilepsija...);
- U porodici dijete raste u "neograničenoj slobodi" koja se u Medresi redukuje i stavlja u okvire, sa kojima se ponekada ni roditelji ne slažu, pa djetetu otežavaju adaptaciju;
- Porodica rasuta. Dijete je kod djeda ili nene koji su nemoćni da bilo šta značajno poduzimaju; i sl.

1.6. Kriza porodice i kriza škole

Autori sve češće pišu i govore o „krizi škole“, kod nas i u okruženju,² koja se manifestuje u smanjenju njenog

² Vidi: 1. Robert Redeker: "Kriza škole kriza je života" *Evropski glasnik*, Hrvatsko društvo pisaca, 12/2009

Petre Georgievski, "Društveni kontekst krize škole i oblici školskog nasilja" *Sociologija*, br. 1/2009

Zanimljiva zapažanja:

"Ovdje bih se prvenstveno željela osvrnuti na sistem školovanja u BiH, tj. istaći trenutne njegove slabosti. To su: preopširnost gradiva, nepovezanost teorijskog i praktičnog, zapostavljanje pismenog izlaganja (testova), nedovoljna komunikacija profesor učenik, slaba ili nikakva saradnja između roditelja i profesora. Nažalost ovdje problemi ne prestaju. Većina učenika je bezvoljna i većina ih ne zna šta žele postati. Smatram da je uzrok tome protekli rat koji nam je oduzeo baš onaj najljepši dio djetinjstva koji je trebao biti posvećen mašti i osmišljavanju naše budućnosti. (Pekušić, 2000)

"Danas se sve više govori o slabom odgojnom utjecaju porodice, o promjenama u porodici, tzv. "krizi" porodice, koja je zahvatila cijelo društvo. Te promjene su brze i neočekivane, pa se kaže da porodica nosi pečat općih društvenih promjena. Svaka porodica te društvene promjene "preradjuje" na svoj osobit način. Moge promjene su izazvane spolja, pa dolazi do trauma i poremećaja odnosa u porodici. Odgoj se sve više počinje svoditi na osiguranje materijalne ugodnosti, boljim "standardom", "kupuje se" ljubav i paznja među članovima porodice. Dolazi do slabljenja veza među članovima porodice, odnosi su neodgovarajući, nema tople porodične atmosfere. Postavlja se pitanje, u kojem stepenu je danasnja porodica u mogućnosti da uspješno ostvaruje svoju odgojnu funkciju?" (Dželilović, 2000)

/ Nevladina organizacija "Djeca - stubovi svijeta" Prvi međunarodni kongres "Djeca - stubovi svijeta" Sarajevo, 21. do 26. jula 2000. Kongres je radio kroz dvije plenarne sjednice i četiri radna stola na teme: *Porodica, Religija, Škola i Mediji*

„Suvremena hrvatska škola suočena je s izazovima postmodernoga pluralnog društva, u kojem se događa napredak i kriza društva u cjelini, osobito kriza čovjeka, kriza međuljudskih odnosa, etičkih normi i vrijednosnih sustava, društvenih postignuća, društvenih ustanova i struktura.“ (Pavlović, 2006)

društvenog autoriteta i ugleda. Ista vrsta „dijagnoze“ pripisuje se i porodici: porodica je u krizi koja se ogleda u opštoj opterećenosti porodice brojnim emocionalnim, reproduktivnim, profesionalnim, ekonomskim obavezama i očekivanjima, slabljenju porodične kohezije i psiholoških ralacija između članova, sve većim brojem razvoda brakova, u „narastanju inividualizma“.

Sve ovo ima vidnog utjecaja na razvoj učenika koji takvi dolaze u Medresu. Na njima se osjetno primjećuje reakcija na „dezintegraciju“ porodice i škole i po pravilu negativno konotira. Njihovo povjerenje prema porodici i školi, koje je na nivou osnovne škole znatno opalo, rezultira padom njihovog interesovanja za tradicionalne porodične i vaspitno-obrazovne vrijednosti, sadržaje i obaveze. Postali su nesigurni, sa sve nestabilnijim identitetom. Medresa i njeni profesori moraju biti svjesni ovih faktora i, u saradnji sa roditeljima, pokušati prevazići probleme i izbjeći eventualne posljedice.

3. POTREBNO JE

1.7. Unaprijediti i kvalitativno poboljšati oblike saradnje

Čini se da je u ovome najveći problem motivisanost i profesora i roditelja. Na rješavanju tog problema nužno je raditi sistemski i sistematično.

1.8. Pristupiti ozbiljnijim analizama strukture roditelja

Pri razvijanju saradnje potrebno je pozabaviti se nekim kategorijama porodica posebno, kao što su:

- Porodice sa niskim obrazovnim i socijalnim nivoom,
- Razvedeni brakovi,
- Povratničke porodice
- Muhadžiri
- Porodice sa drukčijim vrijednosnim pogledima...

1.9. Graditi kod roditelja autoritet medrese kao „drugачije“ škole

Ovdje se prije svega misli na upoznavanje roditelja sa moralnim kodeksima i šta se smatra prekršajem a šta vrlinom. Može se, na primjer, sa roditeljima, na prvom roditeljskom sastanku, u prisustvu djece, razmotriti Pravilnik o odgojno-disciplinjskim mjerama, čuti nove ideje i prijedloge roditelja, pokušati uvažiti one koje su upotrebljive, i sl.

1.10. Razviti strategiju rada sa nadarenim učenicima i saradnju sa porodicom u tom pogledu

Potrebno je dodatno obučiti profesore za rad sa nadarenim učenicima jer, u ovom trenutku, ne postoje precizni podaci o nadarenima i načinima na koji se s njima radi. Nema sistemskih rješenja koja definišu koncept saradnje porodice, odnosno roditelja darovite djece sa medresom i pored nesumnjivo značajne uloge koju oni imaju, posebno u ranim fazama razvoja darovitosti i posebnih talenata. Ona se odvija na individualnom nivou i prepuštena je uglavnom resursima porodice i entuzijazmu profesora ili medrese. Činjenica je da postoji jasna i snažna potreba za sistematskom podrškom roditeljima u procesu otkrivanja, identifikovanja, podržavanja i podsticanja darovite dece i ostvarivanju njihovih potencijala.

Prema raspoloživim podacima, kako je već istaknuto, ima znatan broj roditelja koji su radnici u obrazovanju i imaju mogućnost punoditi konkretna rješenja i poželjne oblike unaprjeđenja ove oblasti. Osim toga, ne treba oklijevati sa uključivanjem stručnih timova koji mogu pomoći.

Radi ilustracije pred sve nas stavljamo kao izazov ideju da u našim medresama obučimo posebnu grupu nadarenih za kominikaciju sa slijepim i gluhoonijemim osobama? Vjerujemo da ima učenika koje bi to zanimalo, a koristi i mogućnosti korištenja tih vještina su ogromne.

1.11. Planirati seminare (poput ovoga) o:

- Krizi porodice
- Samovrednovanju rada medrese³ (unaprjeđenje dijela: saradnja sa porodicom)
- Inovacijama u nastavi:⁴
- Prevenciji nasilja u školi
- Procesu adaptacije na internatski život – pretpostavke za uspjeh ili neuspjeh
- Raseljenim porodicama i problemima školovanja, i sl.

3 Vidi: Bezinović P. (2007), „Priručnik za samovrednovanje škola“, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. (Pripremljen za potrebe stručnog skupa voditelja Županijskih stručnih vijeća ravnatelja osnovnih škola Donja Dubica, 19. Rujna 2007)

4 Vidi: MICROSOFT, „101 ideja za inovativne nastavnike“.

ZAKLJUČAK

Istraživači ove oblasti ističu kako je uloga roditelja ogromna, jer je roditelj, kao prvi učitelj najveći poznavalac svog djeteta. Ovo je činjenica koju moramo uvijek imati u vidu. Druge stvari se mogu mijenjati, ali sa porodicom počinjemo i završavamo. Djeca koja dolaze u Medresu dolaze sa velikom količinom već usvojenog znanja i brojnim umijećima (navike u ishrani, oblačenju, ličnoj higijeni; običaji; načini komunikacije). Dakle, roditelji su prvi učitelji u životu djeteta i zato ih posmatramo kao primarne učitelje u obrazovanju djece.

U uslovima prisne saradnje roditelja i medrese moguće je stalno pratiti rad i razvoj učenika; iznalaziti uzroke eventualnih teškoća, pružiti mu neophodnu pomoć, ukazati na propuste i podsticati normalne tokove razvoja.

Saradnja omogućuje da se uvijek zna šta i kako učenik radi, kad mu je i zašto potrebna pomoć.

U ovakvim uslovima brzo se otklanjaju uzroci neuspjeha u pojedinim predmetima, osujećuju pojave preddelikventnog ponašanja i koriguju zastranjivanja u ponašanju.

Tu prestaje neki od razloga zbog kojih su se sukobljavali roditelji i profesori, zbog kojih su optuživali jedni druge i stvarali uslove poljuljanog povjerenja i otežane saradnje.

Preporučujemo literaturu:

1. Ulvan, Abdulah Nasih; *Odgoj djece u islamu*, Aktivna islamska omladina, Sarajevo 2003.
2. Ebu Gudde, Abdullah; *Poslanik kao učitelj i njegovi metodi podučavanja*, IO El-Kelimeh, Novi Pazar, 2003.
3. Pašagić-Kreso, Adila; *Koordinate obiteljskog odgoja*, Jež, Sarajevo, 2004.
4. M. Slatina, *Nastavni metod*, Filozofski fakultet u Sarajevu, 1997.
5. Gordon, Tomas; *Kako biti uspješan nastavnik*, Kreativni centar, Beograd, 1998.
6. Miller, Bonnie; *Komunikacija sa djecom*, Maunagić, Sarajevo, 2000.
7. Glasser, W.; *Svaki učenik može uspjeti*, Alinea, Zagreb, 2001.
8. Janković, J.; *Pristupanje obitelji, sustavni pristup*, Alinea, Zagreb, 2004, 73-105
9. Puhovski, J.; Rabotek-Šarić, Z.; Sakoman, S. i Brajša-Žganec, A. "Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih", *Društvena istraživanja*, 2-3/2002, 239-260.
10. Visković, I. "Podrška roditeljima u obavljanju odgojne uloge", *Dijete i društvo* 1/2006, 245-252.
11. Juul, J.; *Razgovori s roditeljima, perspektive i procesi*, Alinea, Zagreb 1995.
12. Kreso, A.; *Roditelji prvi učitelji*, Rani odgoj, Sarajevo, 1999.
13. Maleš, D.: "Odnos obitelji, škole i društva" U: Vrgoč, H. (ur): "Obitelj-škola-društvo". *Zbornik radova 19. škole pedagoga*, HPKZ Zagreb, 1994, 11-18.
14. Maleš, D.: "Od nijeme potpore do partnerstva između obitelji i škole." *Društvena istraživanja*, br. 1 (21), Zagreb, 1996, 59-74.
15. Zloković, J.; "Poticanje roditelja na bolju suradnju sa školom", U: Rosić, V. (ur.): *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog kolokvija u Gospiću*, Grafika/Graftrade Žagar, Rijeka, 2000, 243-250.
16. Zloković, J.; "Obitelj i dijete, odgoj i obrazovanje, stvaralački proces". U: Tatković, N. i Muradbegović, A. (ur.): *Kvalitetna edukacija i stvaralaštvo. Zbornik znanstvenih i stručnih radova - Drugi dani Mate Demarina*. HPKZ, 2002.
17. Gordon, T.; *Škola roditeljske djelotvornosti*, Poduzetništvo Jakić, Zagreb, 1996.
18. Gruden, Z.; *Dijete – škola – roditelj*, Medicinska naklada, Zagreb, 1992.
19. Juul, J.; *Razgovori s obiteljima*, Perspektive i procesi, Alineja, Zagreb, 1995.
20. Rečić, M.; *Kako mogu surađivati sa školom*, Tempo, Đakovo, 2006.
21. Rečić, Mijo; *Obitelj i školski uspjeh učenika*, Tempo, Đakovo, 2003.
22. Rosić, V.; *Odgoj – obitelj – škola*, Žagar, Rijeka, 2005.
23. Rosić, V.; *Modeli suradnje obitelji i škole*, Tempo, Đakovo, 2003.
24. Živković, Ž.; *Susreti s roditeljima 1, 2*, Tempo, Đakovo, 2005.
25. Brajša, Pavao; *Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja*; C.A.S.H., Pula, 1999.
26. Brajša Žganec, Andreja; *Dijete i obitelj*, Emocionalni i socijalni razvoj; Naklada Slap, Jastrebarsko, 2003.
27. Gabelica, Milivoj; *Razgovori s roditeljima*; Temposhop, Đakovo, 1994.
28. Kocijan-Hercigonja, D.; *Hiperaktivno dijete uznemireni roditelji i odgajatelji*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2004.

Summary

COOPERATION BETWEEN MADRASSA AND PARENTS¹
(Behram-bey's madressa experience)

Sead Seljubac, PhD

It is a common practice of every school, therefore of the madrassas as well, to include the cooperation with pupil's parents in their annual plan and program, but practically in most cases, it is reduced down to occasional communication initiated by school directors or teachers. Most often, it is required of parents to support certain activities or projects that are already worked out and prepared by the school. At present it is considered almost unimaginable to include parents in planning and creating of the contents of the important educational activities of madrassas or even partially involving them in its realization. Officially authorized rights, such as the Council of parents, are often applied only formally. In madrassas this is a new concept that has not found its rightful place nor a role yet. It is, therefore, necessary, at the moment, to maximize the madressa- parent's relation, based upon sincerity, honesty, trust and consideration as an ongoing communication in two directions. Madressa, with all its available capacities, should be the initiator of such a communication and with the maximum level of responsibility and seriousness should tend to its realization.

Aware of the general situation in schools, management of Behram-bey's madressa along with its teachers has tried to bring improvement to this segment of their work. This article offers insight into some of the experiences of the kind.

Key words: school, pupil, parents, professor, teacher, cooperation.

الموجز

التعاون بين المدرسة الثانوية الإسلامية وأسرّة التلميذ¹
(تجربة مدرسة بهرم بك)

د. سعاد سليوباتس

من المعروف أن جميع المدارس. بما فيها المدارس الثانوية الإسلامية. تضع في برنامجها السنوي تصورا للتعاون مع أسر التلاميذ. لكن التطبيق العملي. يقتصر في الغالبية العظمى من الحالات على الاتصال المتقطع. المدفوع من قبل المدير أو المدرّس. وفي أغلب الأحيان يُطلب من أولياء الأمور أن يؤيدوا نشاطات معينة كانت المدرسة قد وضعتها في خطتها (مشاريع أو حملات). وما يزال حتى الآن من شبه المستحيل أن يتاح لأولياء الأمور في المدارس الثانوية الإسلامية المشاركة في تخطيط وتصميم المضامين المهمة في العملية التربوية والتعليمية. أو أن يشاركوا ولو جزئيا في تنفيذها. وبالرغم من أن القوانين قد سمحت بمثل هذه المشاركات عن طريق مجلس أولياء الأمور. إلا أنها في الغالب لا تطبق إلا في صورتها الشكلية. لقد أصبحت هذه المجالس في المدارس الثانوية الإسلامية واقعا جديدا. لكن هذا الواقع لم يجد بعد مكانه ودوره. لذا فمن الضروري. في هذه اللحظة. أن يتم تطوير العلاقة بين المدرسة الثانوية الإسلامية وأولياء الأمور إلى أقصى الدرجات. وأن تقوم هذه العلاقة على الانفتاح والصدق والثقة والاحترام. في صورة علاقة دائمة في كلا الاتجاهين. ويجب للمدرسة الثانوية الإسلامية أن تكون هي صاحبة المبادرة في ذلك. متخذة أعلى درجات الجدية والمسؤولية. ومستخدمة كافة قدراتها المتاحة. وهادفة إلى تحقيق الأهداف المرجوة من هذا التواصل إن إدارة مدرسة «بهرم بك» الثانوية الإسلامية في توزلا ومدرسيها ومربيها. إدراكا منهم للوضع العام في المدارس. يسعون جاهدين إلى تطوير هذا الجانب من عملهم. ويقدم هذا البحث بعض الخبرات المكتسبة في هذا المضمار.

الكلمات الأساسية: المدرسة. التلميذ. الأسرة. المدرّس. المربي. التعاون.

1 Lecture delivered in seminar: "Assistance in work with parents" that was organized by: office for religious education of the Rijaset of the Islamic community in B&H (VPS) in cooperation with the Centre for advanced studies (CNS) and the Centre for personal and professional education (CLPU). Saturday, December 12, 2009. Held at: CLPU.

1 قدم هذا البحث في الحلقة الدراسية بعنوان: المساعدة في العمل مع الأسرة. بتنظيم من: دائرة التعليم الديني في رئاسة الشبيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. بالتعاون مع مركز الدراسات المتطورة ومركز التطوير والتحسين الذاتي. السبت. ١٢ ديسمبر ٢٠٠٩. المكان: ومركز التطوير والتحسين الذاتي